

Dit snoer is in de '60-tiger jaren gekocht in Nishapur, een plaats in het noordoosten van Iran. Het bevat naast kralen van faïence, been, steen en verweerd glas ook twee ongewone, bruine cilindrische kralen met rondom evenwijdige groeven. Steen? Gebakken klei? Glas, zoals de kraal met de vage, zwarte banden. Is de perforatie wel door mensen gemaakt? Ik kon er niet meteen achter komen en legde het snoer maar even opzij...

Een ontdekkingstocht naar de herkomst van een aantal kralen

Omstreeks het jaar 2000 zag ik bij vrienden, net teruggekomen uit Marokko, tussen de aldaar gekochte souvenirs, soortgelijke cilindertjes liggen. De meesten hadden een centraal gat en bij anderen was de nog duidelijk herkenbare perforatie dichtgeslibd. De vrienden was verteld dat de schijfjes fossielen waren, gevonden in de Sahara. Er werden in deze souk ook halssnoeren met dit soort 'kralen' verkocht.

Crinoidea

Niet bekende kralen geven mij altijd weer een aanzet om met kraallogies verder te gaan zoeken.

De cilindertjes, de grootste met een lengte van ongeveer 25 mm en een diameter van zo'n 15 mm, bleken fragmenten van honderden miljoenen jaar oude fossielen te zijn. Ze worden zeelelies of Crinoidea genoemd en het zijn de versteende stelen van dieren die nauw verwant zijn aan zee-egels en zeesterren (Echinodermata, stekelhuidigen). Ze leefden al op de bodem van de oerzeeën, staande op een lange, soepele steel met aan de bovenkant een mond en geveerde vertakkingen

A necklace made of various beads and a string, displayed against a light background. The beads are of different colors and textures, including light brown, dark brown, and white. The string is a light-colored cord. The necklace is arranged in a loose, curved shape.

Een samenraapsel van kralen uit Iran

Het Iraanse snoer: de verschillen
tussen been, steen en glas zijn
amper te zien.

waarmee voedsel uit het water gefilterd werd. Een groot aantal soorten zeelelies is inmiddels uitgestorven en onder de juiste omstandigheden versteenden hun stelen en vangarmen.

Sieraad en bidsnoer

Verder zoekend bleek dat fragmenten van deze versteende stelen op verschillende plekken in prehistorische tijden als kraal gedragen werden. Archeologen in Frankrijk beschreven dat in de omgeving van de Loire Crinoidea opgegraven zijn die gedragen werden in combinatie met doorboorde schelpen, tanden van verschillende zoogdieren, naast fossielen van zee-egels en sponzen. Deze vondsten kwamen uit het Laat-paleolithicum, zo'n 35.000-10.000 jaar geleden. Misschien werden ze toen al als ruilmiddel gebruikt, dienden als magische bescherming of werden gewoon als sieraad gedragen. In Viking-graven zijn snoeren aangetroffen waarin ook fossiele zeelelies als kralen gebruikt zijn.

Van omstreeks 1200 stamt een legende over bisschop St Cuthbert die rond 650 op het Britse eiland Lindisfarne leefde. Daarin wordt verteld dat de heilige bij het gebed een rozenkrans gebruikte, die gemaakt was van de segmenten van gefossiliseerde zeeleliestelen. Deze fossielen werden langs de kust van het eiland gevonden en worden St Cuthbert's beads genoemd. De huidige inwoners van Lindisfarne maken er nog steeds sieraden van.

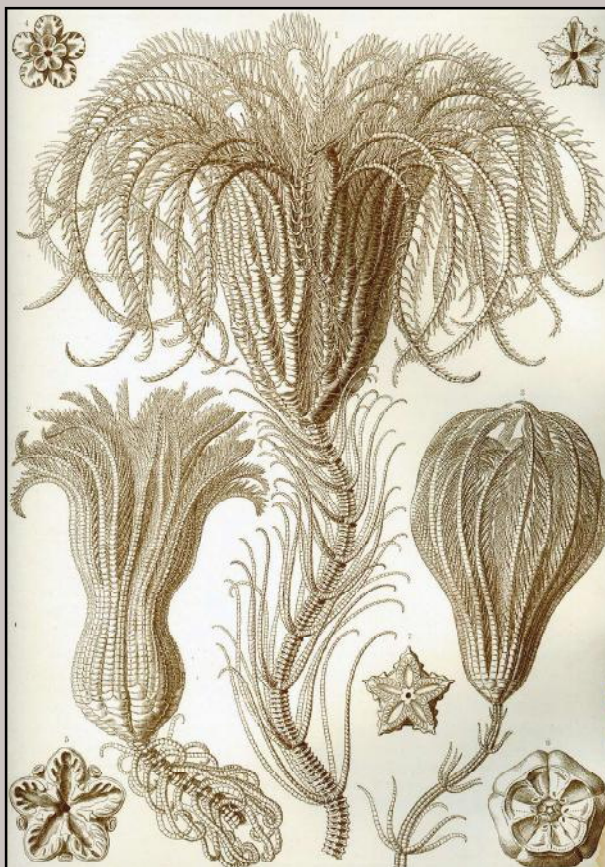
In de Engelse Midlands staan dezelfde soort kralen als 'fairy money' of 'star stones' bekend. In Duitsland noemt men ze 'Bonifacius pfennige'. In Noord-Amerika zijn dit soort fossielen bekend als 'Indian money'.

Raapvondsten

Omstreeks 1960 werden de kralen van het hier besproken snoer in Iran verzameld. Ze zijn door invloeden van het weer naar de oppervlakte gekomen. Archeologen noemen dit raapvondsten. Ze zijn van minder wetenschappelijke belang, omdat de oorspronkelijke con-

1. Chrinoidae als souvenir uit Marokko.

2. Habitus en doorsneden van stelen en armen van diverse soorten zeelelies. Uit Haeckel 1904 www.Biolib.de

3. De versteende segmenten van zeelelies (bruine cilindrische kralen met rondom evenwijdige groeven) uit het Iraanse snoer.

4. De blauwgroene faience pendant is in de 8e -13e eeuw n.Chr. vervaardigd in Nishapur.

5. Faience meloenkraal (8e-13e eeuw n.Chr.).

6. Voorbeeld van een goed geconserveerde glaskraal uit Amlash van ca. 1000 v.Chr.

7. Versteende ring (ossiculo) van een zeelelie-steel gevonden in de Sahara van Marokko.

text verloren is gegaan en hun ouderdom dan niet meer bepaald kan worden. Dit in tegenstelling tot 'in situ' opgegraven kralen. De eenvoudige kralen waaruit het snoer bestaat, zijn daarom moeilijk te dateren. Bovendien zijn dergelijke kralen gedurende vele eeuwen op dezelfde wijze gemaakt en hebben weinig unieke kenmerken.

Maar enkele kralen...

Enkele kralen zijn echter wel te determineren aan de hand van goed gedocumenteerde opgravingen. De centrale, blauwgroene faience pendant (afb. 4) is in de 8e -13e eeuw n.Chr. vervaardigd in Nishapur. Evenals de faience meloenkraal (afb. 5). De verweerde, beige-zwart gestreepte glaskraal (in snoer vierde kraal rechts van faience pendant) is goed te herkennen als een in de Iraanse stad Amlash gemaakte glaskraal uit ca. 1000 v.Chr. (afb. 6). De andere kralen kunnen later gemaakt zijn. Het is goed mogelijk dat deze tussen de 8e en 13e eeuw n.Chr. in het Nabije Oosten gemaakt zijn en via handelswegen in Iran zijn beland. Al met al een boeiend samenraapsel van zeer oude kralen.

st125811@telfortglasvezel.nl

Bronnen

- Bednarik, R.G. (2005). Middle Pleistocene Beads and Symbolism. In *Anthropos Crawfordville Indian Crinoid Fossils* (z.j.). In *The Virtual Fossil Museum*. Geraadpleegd februari 2019
- Crinoid (2019). In *Wikipedia*. Geraadpleegd februari 2019
- Fish bones & lily stones (2010). In *Paternosters*. Geraadpleegd februari 2019
- Gotland during the Viking Age (2017). In *Text and trowel, history and archaeology at work*. Geraadpleegd april 2019
- Kislev, M.E. (1991). Bead like fossils from an Acheulian occupation site, Israel. *Rock Art Research* 8: 133-136
- Lankton, J.W. et al. (2003). *A Bead Timeline. Volume I: Prehistory to 1200 CE*. Washington: The Bead Society
- Marshack, A. (1989). Evolution of the Human Capacity: The Symbolic Evidence. *Yearbook of Physical Anthropology*
- St. Cuthbert's beads (2017). In *Wikipedia*. Geraadpleegd februari 2019